

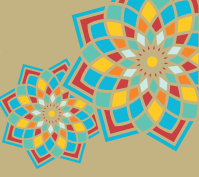

DİN ÖĞRETİMİ GENEL
MÜDÜRLÜĞÜ

TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ

9. SINIF AÇIK UÇLU ÇALIŞMA SORULARI

1.
ÜNİTE

SORULAR

1. Eylül, tohum ekim etkinliğine katılır. Toprağı hazırlayıp elindeki tohumu toprağa yerleştirirken çevresindeki bitkilerin büyüme sürecini hayal eder. Toprak, su, hava ve güneş bir araya geldiğinde küçücük bir tohumdan yeni bir bitkinin ortaya çıktığını fark eder. Bitkilerin kendilerine özgü özellikleriyle biyolojik yasalar çerçevesinde yaşamlarını sürdürdüklerini, insanlara ve hayvanlara besin sağlarken doğaya da güzellik kattığını düşünür. Ancak Eylül, bitkilerin “Ben niçin yaratıldım?” veya “Toprağa ve diğer canlılara karşı sorumluluğum nedir?” gibi sorular sormadığını fark eder. Elindeki tohumun üzerini örterken doğadaki bu düzeni ve insanın diğer canlılardan ayrılan yönlerini düşünür. Bu düşünceler, Eylül’ün zihninde insanın yaratılışına dair bazı soruların doğmasına yol açar.

a) Metinden hareketle insanın yaratılışı ve özellikleri ile ilgili merak ettiğiniz bir araştırma konusu belirleyiniz ve bu konuyu neden merak ettiğinizi kısaca açıklayınız.

.....

.....

.....

b) Belirlediğiniz araştırma konusundan hareketle insanın yaratılışı ve özellikleri ile ilgili cevabını öğrenmek istediğiniz bir soru oluşturunuz.

.....

.....

.....

2. Çömlekçilik yapan Davut Usta, tezgâhındaki çamura şekil verirken kendisini ziyarete gelen bir arkadaşına insanın yaratılışı üzerine düşüncelerini şöyle anlatır:

“Biz toprağa yalnızca şekil verebiliriz. Oysa Yüce Yaratıcı, insanı en güzel biçimde yaratmış; ona akıl, özgür irade ve sorumluluk bilinci vermiştir.”

Davut Usta, sözlerini desteklemek için duvardaki ayet meallerini arkadaşına gösterir:

“Ant olsun, biz insanı, çamurdan (süzülmüş) bir özden yarattık. Sonra onu sağlam bir karargâhta nutfе hâline getirdik. Sonra nutfeyi alaka (aşılanmış yumurta) yaptık. Peşinden, alakayı bir parçacık et hâline soktuk. Bu bir parçacık eti kemiklere (iskelete) çevirdik. Bu kemikleri etle kapladık. Sonra onu başka bir yaratışla insan hâline getirdik. Yapıp yaratanların en güzeli olan Allah pek yücedir.” (Müminun suresi 12-14. ayetler)

“Biz insanı en güzel biçimde (ahsenitakvim) yarattık.” (Tin suresi 4. ayet)

a) Metinde verilen ayet meallerinden hareketle insanın anne karnındaki biyolojik yaratılış evreleriyle ilgili neler söyleyebilirsiniz? Yazınız.

.....

.....

.....

b) Metni ve ayetteki altı çizili ifadeyi dikkate alarak insanın kendisine, topluma ve çevreye karşı sorumluluklarına dair üç temel çıkarım yazınız.

3. Bir televizyon kanalında yayınlanan belgeselde insanın yaratılışı ve diğer varlıklardan ayrılan yönleri ele alınır. Belgeselin bir bölümünde küçük bir çocuğun çevresindeki nesneleri zamanla ayırt ettiği, bunlar arasında benzerlikler kurduğu ve öğrendiği isimleri yeni karşılaştığı nesneler için de kullandığı gösterilir. Bu görüntüler, “Allah, Âdem’e bütün varlıkların isimlerini öğretti...” (Bakara suresi 31. ayet) ayet mealıyla birlikte sunulur. Başka bir bölümde ise bir gencin karşılaştığı iki seçenek üzerinde düşündüğü, olası sonuçlarını göz önünde bulundurarak bunlardan birini tercih ettiği ve ardından bu tercihinin sonuçlarıyla karşılaştığı görülür. Belgesel, Kur’an-ı Kerim’de insanın “emaneti” üstlendiğinin bildirilmesiyle tamamlanır.

Metinden hareketle insanın yaratılıştan sahip olduğu temel özelliklere ilişkin hangi çıkarımlara ulaşılabilir? Cevabınızı metindeki örnek durumlar ve ayetlerle ilişkilendirerek açıklayınız.

4. Eski teknolojik cihazlara ilgi duyan Selim, bir mezatta üzerinde herhangi bir açıklama bulunmayan eski bir cihaz görür ve satın alır. Cihazı dikkatle inceleyerek bunun bir ölçüm aleti olduğunu tahmin eder. Ancak hangi amaçla tasarlandığını ve doğru şekilde nasıl kullanılacağını belirleyemez. Cihazın kutusunun altında bir kullanım kılavuzu bulur. Kılavuzdaki açıklama ve uyarıları takip ederek cihazı çalıştırmayı başarır. Bu tecrübesi üzerine insanın da kâinattaki yerini ve kendi varoluş amacını tek başına bulamayacağını hisseder. Selim, duvarda asılı olan Allah’ın (cc) doğru yolu gösteren ve rehberlik eden anlamındaki Hâdi ismini ve Nahl suresi 44. ayetteki “... İnsanlara, kendilerine indirileni açıklaman ve onların da üzerinde düşünmeleri için sana bu Kur’an’ı indirdik.” mealini düşünür.

a) Metinden hareketle insanın doğru bilgiye ulaşmasında yalnızca akıl ve duyularının yeterli olup olmadığını açıklayınız.

b) Metindeki “kullanım kılavuzu” örneği ile ayet mealini birlikte değerlendirerek Allah’ın (cc) vahiy ve peygamber gönderme amacını açıklayınız.

5. Bir öğretmen derste tahtaya “Güvenilir bilgiye ulaşma yolları neler olabilir?” sorusunu yazmış ve öğrencilerin beyin fırtınasıyla ürettiği şu cevapları listelemiştir:

- Akıl
- Rüyalar
- Genel Ağ (İnternet) paylaşımları
- Duyular
- Vahiy
- Kişisel deneyim ve sezgiler

Öğretmen, tahtadaki listeyi tamamladıktan sonra sınıfa dönerek “Listemizde insanın günlük yaşamda ve düşünce dünyasında başvurduğu pek çok kaynak yer alıyor. Ancak İslam’ın bilgi anlayışına ve insanın hakikat arayışına göre bu maddelerin her biri aynı güvenilirlikte ve geçerlilikte değildir.” der.

Metinde bahsi geçen kaynaklar hangi konularda kesin ve bağlayıcı bilgi sağlar? Gerekçelendirerek açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

6. İnsanın doğru bilgiye ulaşmasında akıl ve duyuların yeterli olup olmadığı üzerine düzenlenen bir münazaraya katılan Mert şunları söylemektedir:

“İnsan, duyu organları aracılığıyla çevresini ve kâinatı gözlemler; aklı sayesinde elde ettiği verileri değerlendirerek doğadaki düzeni ve işleyişi anlamaya çalışır. İnsan; gözlem yapma, düşünme ve akıl yürütme yoluyla birçok bilgiye ulaşabilir. Nitekim Hay bin Yakzan hikâyesinde de insanın gözlem ve akıl yoluyla çevresini anlamlandırabileceği ve evrendeki düzen üzerinden yüce bir Yaratıcı’nın varlığına ulaşabileceği anlatılır. Öyleyse insan; doğru bilgiye ulaşmak, iyi ile kötü-yü ayırt etmek ve hayatını anlamlandırmak için akıl ve duyularını kullanabilir. Bana göre insanın hakikate ulaşması için bunların dışında başka bir bilgi kaynağına ihtiyaç yoktur.”

Mert’in görüşünü İslam’ın bilgi anlayışı açısından değerlendiriniz?	Gerekçe
☐ Uygun	
☐ Uygun değildir	

7. Kuraklık dönemlerinde topluca çıkılan yağmur duasında Hz. Peygamber'in sade kıyafetlerle açık alana çıktığı ve Rab-bine şöyle yakardığı rivayet edilir:

"Allah'ım! Bize değil çevremize ver. Allah'ım! (Bu yağmuru) küçük dağlara, tepelere, vadi içlerine ve ağaçlık alanlara ver." (Buhari, "İstiskâ", 7)

a) Metinden hareketle ibadet ve dua deneyimleriniz hakkında neler söyleyebilirsiniz? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

b) Hz. Peygamber'in duasından yola çıkarak dua ve ibadetin Allah (cc) ile kul arasındaki iletişimde üstlendiği role dair bir çıkarım yapınız.

.....

.....

.....

.....

8. Bir gençlik podcast'inde katılımcıların dua deneyimlerine yer verilir:

- Ece, annesinin ameliyatı öncesinde onun iyileşmesi için dua ettiğini, dua ettikçe kaygısının azaldığını anlatır.
- Emir, kazandığı bir yarışmanın ardından Allah'a (cc) şükretmek için dua ettiğini söyler.
- Zeynep ise arkadaşını kırdığı bir gün namazdan sonra Allah'tan (cc) bağışlanma dilediğini ve ertesi gün arkadaşın-dan özür dilediğini belirtir.

a) Podcast'te anlatılan dua deneyimlerinden hareketle bu kişilerin duaya yöneldikleri durumları açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

b) Metinde bahsedilen üç kişinin farklı olaylar yaşamasına rağmen duaya yönelmelerinin ortak nedeni ne olabilir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

9. Aşağıda Rum suresiyle ilgili bazı ayetler verilmiştir.

Ayet Meali	
I.	“Ölüden diriye, diriden de ölüyü O çıkarıyor; yeryüzünü ölümünün ardından O canlandırıyor. İşte siz de böyle çıkarılacaksınız.” (Rum suresi 19. ayet)
II.	“O’nun delillerinden biri de gökleri ve yeri yaratması, dillerinizin ve renklerinizin birbirinden farklı olmasıdır...” (Rum suresi 22. ayet)
III.	“Varlığı ilkin yaratan, sonra bunu tekrar eden O’dur ve bu O’nun için pek kolaydır. Göklerde ve yerde en yüce sıfat O’nundur. O mutlak galiptir, hikmet sahibidir.” (Rum suresi 27. ayet)

a) Aşağıdaki hadislerin Rum suresinin hangi ayetleriyle ilişkili olduğunu belirleyip ayet numarasını ilgili yere yazınız. İlişkilendirdiğiniz ayet ve hadislerin bahsettiği ortak konu veya konuları belirleyerek ilgili sütuna yazınız.

	Hadis Metni	İlgili Ayet (I, II, III)	Ortak Konu
a.	“Ey insanlar! Şunu iyi bilin ki Rabbiniz birdir, atanız da birdir. Arap’ın Arap olmayana, Arap olmayanın Arap’a; beyazın siyaha, siyahın beyaza takva dışında bir üstünlüğü yoktur...” (Ahmed bin Hanbel, <i>Müsned</i> , 5/411)		
b.	“Önce Allah vardı; O’ndan önce hiçbir şey yoktu. Arşı suyun üzerindeydi. Sonra O, gökleri ve yeri yarattı.” (Buhari, “Tevhîd”, 22)		
c.	“Akıllı kişi kendisini hesaba çeken ve ölümden sonrası için çalışandır...” (Tirmizi, “Sıfatü’l-Kiyame”, 25)		

b) İlişkilendirdiğiniz ayet ve hadisi birlikte ele alarak vermek istediği ortak mesajı yazınız.

Ayet ve hadisin künyesi	Verilmek istenen mesaj
.....	
.....	
.....	

10. Aşağıda Rum suresinin 24-26. ayet meallerine yer verilmiştir:

24. ayet: “Yine O’nun delillerindendir ki size korku ve ümit vermek üzere şimşegi gösteriyor, gökten su indirip ölümünün ardından yeryüzünü onunla diriltiyor. Doğrusu bunda, aklını kullanan bir topluluk için (alınacak) dersler vardır.”

25. ayet: “Göğün ve yerin O’nun buyruğu ile durması da O’nun delillerindendir. Sonra sizi bulduğunuz yerden bir çağırdı mı hemen çıkıverirsiniz.”

26. ayet: “Göklerde ve yerde bulunanlar hep O’na aittir, hepsi O’na boyun eğmiştir.”

a) Rum suresi 24. ayet mealinin, insanın iç dünyası ve ahiret inancıyla olan ilişkisini açıklayınız.

b) Rum suresinin 25. ayet mealinden hareketle kâinatı ayakta tutan ilahi kudret ile insanların öldükten sonraki akıbeti arasında nasıl bir ilişki kurulabilir? Açıklayınız.

c) “Nerede olursan ol, Allah’a karşı sorumluluğunun bilincinde ol!...” (Tirmizi, “Birr”, 55)

Rum suresi 26. ayet ile yukarıdaki hadisi birlikte ele alarak kâinattaki boyun eğme ile insanın sorumluluk bilinci arasındaki ilişkiyi açıklayınız.

11. Bir öğrenci, Rum suresinin 17-18, 20 ve 27. ayetlerinin mesajlarını incelemek amacıyla aşağıdaki ayet meallerinden ve hadis metinlerinden yararlanmıştır.

Ayetler

- A.** “Haydi siz, akşama ulaştığınızda (akşam ve yatsı vaktinde) sabaha kavuştuğunuzda, gündüzün sonunda ve öğle vaktine eriştiğinizde Allah’ı tesbih edin (namaz kılın), ki göklerde ve yerde hamd O’na mahsustur.” (Rum suresi 17-18. ayetler)
- B.** “Sizi topraktan yaratması, O’nun (varlığının) delillerindendir. Sonra siz, (her tarafa) yayılan insanlar oluverdiniz.” (Rum suresi 20. ayet)
- C.** “O, başlangıçta yaratmayı yapan, sonra onu tekrarlayacak olandır. Bu O’na göre (ilk yaratmadan) daha kolaydır. Göklerde ve yerde en yüce ve eşsiz sıfatlar O’nundur. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.” (Rum suresi 27. ayet)

Hadisler

1. “Çok bağışlayan, hükmünde galip olan, yerin, göklerin ve ikisi arasında bulunanların Rabbi olan, mağlup edilemeyen ve daima galip olan bir tek Allah’tan başka ilah yoktur.” (Nesai, es-Sünenü’l-Kübra, “Tabir”, 17)
2. “Cennetin anahtarı, namazdır...” (Tirmizi, “Taharet”, 1)
3. “... İhsan, O’nu görüyormuş gibi Allah’a ibadet etmendir. Sen O’nu göremesen de O seni görmektir...” (Buhari, “Tefsir”, (Lokman) 2)
4. “Melekler nurdan, cinler alevli ateşten, Âdem ise size (Kur’an’da) tarif edildiği üzere (balçıktan) yaratılmıştır.” (Müslim, “Zühd”, 60)

a) Ayetleri inceleyiniz. Her bir ayetten ulaşılabilecek temel mesajı kendi cümlelerinizle açıklayınız.

- A.**
- B.**
- C.**

b) Hadisleri içerik bakımından ilişkili oldukları ayetlerle eşleştiriniz. Her eşleştirmede ayet ile hadisin ortak mesajını kısaca açıklayınız. (Bir ayet birden fazla hadis ile ilişkili olabilir.)

.....

.....

.....

.....

SORU NO	ÖĞRENME ÇIKTISI	BECERİLER
1	DKAB.9.1.1. İnsanın yaratılışını ve özelliklerini ayetlerden hareketle müşahade edebilme	DAB4. Tefekkür (DAB4.1. Müşahade Etme)
2	DKAB.9.1.1. İnsanın yaratılışını ve özelliklerini ayetlerden hareketle müşahade edebilme	DAB4. Tefekkür (DAB4.1. Müşahade Etme)
3	DKAB.9.1.1. İnsanın yaratılışını ve özelliklerini ayetlerden hareketle müşahade edebilme	DAB4. Tefekkür (DAB4.1. Müşahade Etme)
4	DKAB.9.1.2. İnsanın doğruyu arayan bir varlık olarak bilgiye ulaşma yolları hakkında eleştirel düşünebilme	KB3.3. Eleştirel Düşünme
5	DKAB.9.1.2. İnsanın doğruyu arayan bir varlık olarak bilgiye ulaşma yolları hakkında eleştirel düşünebilme	KB3.3. Eleştirel Düşünme
6	DKAB.9.1.2. İnsanın doğruyu arayan bir varlık olarak bilgiye ulaşma yolları hakkında eleştirel düşünebilme	KB3.3. Eleştirel Düşünme
7	DKAB.9.1.3. Allah (cc) ile iletişimin ibadet ve dua ile sağlandığını yansıtabilme	KB2.15. Yansıtma
8	DKAB.9.1.3. Allah (cc) ile iletişimin ibadet ve dua ile sağlandığını yansıtabilme	KB2.15. Yansıtma
9	DKAB.9.1.4. Rum suresinin 17-27. ayetlerinin mesajlarını anlamada temel kaynakları kullanabilme	DAB1. Temel Kaynakları Kullanma
10	DKAB.9.1.4. Rum suresinin 17-27. ayetlerinin mesajlarını anlamada temel kaynakları kullanabilme	DAB1. Temel Kaynakları Kullanma
11	DKAB.9.1.4. Rum suresinin 17-27. ayetlerinin mesajlarını anlamada temel kaynakları kullanabilme	DAB1. Temel Kaynakları Kullanma

DEĞERLENDİRME

Soru 1 a) Tam Yanıt Ölçütü

Metinden hareketle öğrencinin; insanın yaratılışı, diğer canlılardan farklı özellikleri veya sorumlulukları ile ilgili bir araştırma konusu belirlemesi ve bu konuyu neden merak ettiğini açıklaması beklenir.

Örnek Cevap:

Bitkilerin uygun şartlarda gelişerek yaşamlarını sürdürdüğünü ancak insanın düşünüp sorgulayabildiğini ve sorumluluk taşıdığını fark ettim. Bu nedenle insanın nasıl yaratıldığını, onu diğer canlılardan farklı kılan özelliklerin neler olduğunu ve neden sorumlu bir varlık olduğunu merak ettim.

b) Tam Yanıt Ölçütü

Belirlediği araştırma konusundan hareketle insanın yaratılışı veya özellikleriyle ilgili cevabını öğrenmek istediği bir soru oluşturur.

Örnek Cevap:

- Bitkiler uygun şartlar oluştuğunda tohumdan gelişerek yeni bir bitkiye dönüşüyor. Acaba insan nasıl yaratıldı ve insanın yaratılışında hangi aşamalar gerçekleşti?
- Bitkilerin belirli bir düzen içinde yaşamlarını sürdürdüğünü görüyorum. Acaba insanın da yaratılışında ve yaşamında belirli bir amaç ve düzen var mıdır?
- Bitkiler ve hayvanlar kendi yaşamlarını sürdürürken acaba insanı diğer canlılardan farklı kılan özellikler nedir?

Soru 2 a) Tam Yanıt Ölçütü

Öğrencinin Müminun suresi 12-14. ayetlerinin mealini temel kaynak süzgecinden geçirerek insanın topraktan başlayan fiziki yaratılış aşamalarını (çamurdan süzülen öz, nutfе, alaka, mudga/bir parçacık et, kemiklerin oluşumu, kemiklerin etle kaplanması ve ruhun üflenmesini) sırasıyla açıklaması beklenmektedir.

Örnek Cevap:

Müminun suresi 12-14. ayetlerinin mealine göre insanın anne karnındaki yaratılışı, topraktan süzülmüş organik bir özün korunaklı bir karargâhta nutfе (damla) hâline getirilmesiyle başlar; bu yapı sırasıyla rahim duvarına tutunan bir hücre topluluğuna (alaka), ardından bir parçacık ete ve nihayetinde bir iskelet yapısına dönüştürülür. Son aşamada ise gelişen bu kemiklerin üzeri etle kaplanarak varlığa can verilir ve bambaşka bir yaratışla mükemmel bir insan inşa edilir; tüm bu aşamalı ve düzenli biyolojik süreç, yapıp yaratanların en güzeli olan Allah'ın (cc) sonsuz ilmini, kudretini ve eşsiz sanatını ortaya koyar.

b) Tam Yanıt Ölçütü

Öğrencinin ahsenitakvim kavramını sadece fiziksel estetikle sınırlamayıp akıl, irade ve vicdan gibi ahlaki sorumlulukları taşıma potansiyeliyle ilişkilendirmesi; insanın bu üstün özellikleri sayesinde hem ahlaken kendisini yükseltmesine hem de toplumsal/çevresel yarara uygun salih ameller yapmasına dair iki temel çıkarımı doğru şekilde ortaya koyması beklenmektedir.

Örnek Cevap:

Bireysel ve Ahlaki Çıkarım: İnsanın en güzel biçimde (ahsenitakvim) yaratılması, ona iyiyi kötünden ayırt edebilecek akıl, vicdan ve özgür irade donanımı sağlamıştır. Buradan hareketle insan, içgüdülerine ve arzularına esir olmak yerine, kendisine verilen bu şerefli konumu korumak ve ahlaken kendisini yükseltmekle mükelleftir.

Toplumsal ve Çevresel Çıkarım: İnsan kâinatta yalnız yaşayan bir varlık değildir; “soy, sop ve hısımlık kuran” sosyal bir tasarıma sahiptir. Bu fitri özellik, en güzel biçimde yaratılan insana çevresindeki canlılara merhamet gösterme, insanların haklarına riayet etme ve yeryüzünü kötülüklerden arındırıp iyilikle imar etme (salih amel işleme) sorumluluğu yükler.

Soru 3 Tam Yanıt Ölçütü

Öğrencinin metinde verilen örnekler ve ayetlerden hareketle insanın yaratılıştan sahip olduğu özelliklere ilişkin doğru ve anlamlı çıkarımlarda bulunması ve bu çıkarımları bağlamdaki uygun ipuçlarıyla gerekçelendirmesi beklenir.

Örnek Cevap:

İnsan, bilgiyi edinmenin yanında onu işleyip yeni durumlarda kullanabilecek zihinsel yetilere sahip bir varlıktır. Bakara suresinin 31. ayetiyle birlikte verilen örnek bu sonuca ulaşmayı sağlar. Ayrıca insan, alternatifler arasında bilinçli tercihte bulunabildiği için yaptığı seçimlerden sorumlu tutulabilecek bir varlıktır. Emaneti üstlenmesine ilişkin bilgi de insanın davranışlarının sonuçlarından sorumlu olabilecek bir yapıda yaratıldığına işaret eder.

Soru 4 a) Tam Yanıt Ölçütü

Öğrencinin cihaz üzerindeki deneyimini analiz ederek, duyu organlarının ve aklın dış dünyadaki somut varlıkları kavramada önemli bilgi kaynakları olduğunu belirlemesi ancak bu sınırlı beşerî araçların varoluşun gayesi, ölüm ötesi ve ahlak ilkeleri gibi doğrudan gözlemlenemeyen inanç/metafizik alanlarında neden tek başına yetersiz kalacağını sorgulaması beklenmektedir.

Örnek Cevap:

İnsan, duyu organları ve aklıyla dış dünyadaki somut olayları ve fiziksel nizamı başarılı bir şekilde algılayıp inceleyebilir. Ancak tıpkı atölyedeki cihazın görünmeyen dijital yazılımı ve asıl üretim amacı gibi insanın da kendi varoluş amacı, ölüm sonrası hayatın mahiyeti ve mutlak ahlak kuralları gibi metafiziksel konularda sadece kendi akıl ve duyuları sınırlı kalır. Bu durum, insan aklının ve duyularının bir sınırı olduğunu ve bu sınırın ötesindeki kesin, doğru bilgilere ulaşmak için bu araçların tek başına yeterli olamayacağını gösterir.

b) Tam Yanıt Ölçütü

Öğrencinin kullanım kılavuzu analogisi ve duvardaki ayet meali üzerinden akıl yürüterek; vahyin ve peygamberlerin gönderiliş amacının sınırlı olan insan aklına hidayet rehberliği sunmak, onu dünya ve ahiret mutluluğuna ulaştırmak ve yaratılış amacına uygun dürüst bir hayat yaşamasını sağlamak olduğunu gerekçelendirerek açıklaması beklenmektedir.

Örnek Cevap:

Karmaşık bir cihazın bozulmadan, tam amacına uygun çalışabilmesi için onu tasarlayan mühendisin hazırladığı kullanım kılavuzuna nasıl ihtiyacı varsa; mükemmel bir fitratla yaratılan insanın da bocalayıp yanlış yollara sapmadan yaşaması için yaratıcısının kılavuzluğuna ihtiyacı vardır. Ayete göre vahyin amacı, insanlara indirilen ilahi mesajı açıklamak ve onların bu mesaj üzerinde düşünmelerini sağlamaktır. Peygamber ise vahyi insanlara ulaştıran ve açıklayan bir rehber olarak gönderilmiştir.

Soru 5 Tam Yanıt Ölçütü

Öğrencinin akıl, duyular ve vahyi güvenilir bilgi kaynakları olarak belirlemesi; duyuların çevre hakkında bilgi edinmeyi sağladığını, aklın bu bilgileri değerlendirerek doğru ile yanlış ayırt etmede kullanıldığını ve vahyin akıl ve duyularla ulaşılamayan konularda doğru bilgi ve rehberlik sunduğunu gerekçelendirmesi beklenir. Bunun yanı sıra rüyalar, genel ağ paylaşımları, kişisel deneyim ve sezgileri kesin ve bağlayıcı bilgi kaynakları olarak değerlendirmemesi; bu unsurların kişiden kişiye değişebilmesi veya doğruluğunun kesin olarak ortaya konulamaması gibi gerekçelerden en az birine yer vermesi beklenir.

Örnek Cevap:

İnsanın hakikate ulaşmasında akıl, duyular ve vahiy güvenilir bilgi kaynaklarıdır. Duyular, insanın çevresini algılamasını ve bilgi edinmesini sağlar. İnsan, duyularıyla elde ettiği bilgileri aklıyla değerlendirerek doğru ile yanlış ayırt edebilir. Ancak bazı bilgilere duyu ve akıl yoluyla ulaşılamaz. Bu noktada vahiy, insana duyu ve akılla elde edilemeyen konularda doğru bilgi ve rehberlik sunar.

Rüyalar, genel ağ paylaşımları, kişisel deneyim ve sezgiler ise kesin ve bağlayıcı bilgi kaynakları olarak değerlendirilemez. Çünkü bunlar kişiden kişiye değişebilir ve doğrulukları her zaman güvenilir biçimde ortaya konulamaz. Genel ağ paylaşımlarında kaynağın ve bilginin doğruluğunun belli olmayabilmesi; kişisel deneyim, sezgi ve rüyaların ise öznel nitelik taşıması bu unsurların kesin ve bağlayıcı bilgi kaynağı olarak kabul edilmemesinin nedenlerindendir.

Soru 6**Tam Yanıt Ölçütü**

Akıl ve duyuların önemli olduğunu ancak tek başına yeterli olmadığını belirterek Mert'in görüşünün uygun olmadığını ifade eder. Bunun yanı sıra insanın bazı konularda akıl ve duyularla kesin ve doğru bilgiye ulaşamayacağına örnekler vererek vahye neden ihtiyaç duyulduğunu açıklar ve aklın her zaman doğruyu ve adaleti kendi başına belirleyemeyebileceğini belirtir.

Örnek Cevap:

Mert'in görüşünü İslam'ın bilgi anlayışı açısından değerlendiriniz?	Gerekçe
☐ Uygun	
☒ Uygun değildir	Mert'in düşüncesi, insanın doğru bilgiye ulaşmasında akıl ve duyuların önemini ortaya koyması bakımından değerlidir. Ancak akıl ve duyular tek başına yeterli değildir. İnsan, bazı konularda yalnızca akıl ve duyularını kullanarak kesin ve doğru bilgiye ulaşamaz. Örneğin insan, evrendeki düzen üzerinden bir Yaratıcı'nın varlığına ulaşabilse de Yaratıcı'nın kendisinden ne beklediğini ve O'na nasıl ibadet edeceğini yalnızca akıl ve duyularıyla belirleyemez. Benzer şekilde ölümden sonra insanın başına ne geleceği ve ahiret hayatı da akıl ve duyularla bilinemeyecek konulardandır. Bu nedenle insanın hakikate ulaşmasında akıl ve duyuların yanında vahye de ihtiyaç vardır.

Soru 7**a) Tam Yanıt Ölçütü**

Öğrencinin Hz. Peygamber'in yağmur duasındaki hazırlığını analiz ederek, kendi bireysel dua deneyimlerindeki içtenlik, tevazu ve ciddiyet durumunu gözden geçirmesi ve dua anındaki duruşun önemini açıklaması beklenmektedir.

Örnek Cevap:

Hz. Peygamber'in sade kıyafetlerle açık alana çıkması, Allah'ın (cc) huzurunda kibirden uzak durulması gerektiğini gösterir. Ben de kendi dua deneyimlerimi gözden geçirdiğimde, sadece dille bir şeyler istemek yerine kalben tevazu ve samimiyet içinde Yaratıcı'ya yönelmem gerektiği sonucuna varıyorum.

b) Tam Yanıt Ölçütü

Öğrenciden; Hz. Peygamber'in yağmur duasındaki sade tutumundan hareketle, dua ve ibadetin kul ile Allah (cc) arasındaki doğrudan iletişim olduğunu kavraması, insanın acziyetini ve Allah'a (cc) olan mutlak muhtaçlığını idrak etmesi ve dua ve ibadetin dilek, sığınma ve şükür doğrudan Yaratıcı'ya arz eden manevi bir bağ olduğu çıkarımını yapması beklenmektedir.

Örnek Cevap:

Duada insanın her an Allah'a (cc) muhtaç bir varlık olduğu ilan edilir. Buradan hareketle dua ve ibadet, kulun kendi acziyetini kabul ederek her şeyin sahibi olan Allah (cc) ile doğrudan ve en samimi şekilde bağ kurmasını sağlayan köprü vazifesini üstlenir.

Soru 8 a) Tam Yanıt Ölçütü

Öğrencinin, metinde verilen üç deneyimde duaya yönelme nedenlerini doğru biçimde ayırt etmesi; bunları yardım/iyilik dileme, şükretme ve bağışlanma isteme şeklinde açıklaması beklenir. Deneyimlerden yalnızca bir veya ikisine yer veren cevaplar eksik kabul edilir.

Örnek Cevap:

Üçü de yaşadıkları bir durum karşısında dua ederek Allah'a (cc) yönelmiştir. Ancak duaya yönelme nedenleri ve dualarının içeriği farklıdır. Ece annesinin iyileşmesini istemiş, Emir elde ettiği başarı için şükretmiş, Zeynep ise yaptığı bir davranıştan dolayı bağışlanma istemek amacıyla dua etmiştir.

b) Tam Yanıt Ölçütü

Öğrencinin üç deneyimin ortak yönünden hareketle genelleyici ve doğru bir çıkarım yapması, bu çıkarımın üç durumu da kapsaması beklenir. Yalnızca “hepsi dua etmiştir” gibi metindeki bilgiyi tekrar eden ya da duayı yalnızca sıkıntı anlarıyla ilişkilendiren cevaplar yeterli kabul edilmez.

Örnek Cevap:

Üç kişinin ortak yönü; yaşadıkları farklı durumlarda duygularını, isteklerini ve düşüncelerini Allah'a (cc) yöneltilmeleridir. Bu örnekler, insanın yalnızca sıkıntı anlarında değil; sevinç, pişmanlık ve beklenti gibi farklı durumlarda da dua edebileceğini gösterir.

Soru 9 a) Tam Yanıt Ölçütü

Hadisleri ilgili ayetlerle doğru ilişkilendirerek ayet numaralarını doğru belirlemesi ve her bir ayet-hadis çiftinde ortak olarak vurgulanan konuyu; insanların farklılıkları, Allah'ın (cc) yaratma kudreti, ahiret ve yeniden diriliş gibi ifadelerle doğru şekilde belirtmesi beklenir. Bu konularla anlam bakımından benzer ifadeler kullanan cevaplar da doğru kabul edilir.

Örnek Cevap:

	Hadis Metni	İlgili Ayet (I, II, III)	Ortak Konu
a.	"Ey insanlar! Şunu iyi biliniz ki Rabbiniz birdir, atanız da birdir. Arap'ın Arap olmayana, Arap olmayanın Arap'a; beyazın siyaha, siyahın beyaza takva dışında bir üstünlüğü yoktur..." (Ahmed bin Hanbel, <i>Müsned</i> , 5/411)	II	İnsanın yaratılışı
b.	"Önce Allah vardı; O'ndan önce hiçbir şey yoktu. Arşı suyun üzerindeydi. Sonra O, gökleri ve yeri yarattı." (Buhari, "Tevhîd", 22)	III	Allah'ın (cc) kudreti
c.	"Akıllı kişi kendisini hesaba çeken ve ölümden sonrası için çalışandır..." (Tirmizi, "Sıfatü'l-Kiyame", 25)	I	Ahiret hayatının varlığı

b) Tam Yanıt Ölçütü

İlişkilendirilen ayet ve hadisin ortak mesajını doğru açıklaması; insanların farklılıklarının üstünlük ölçüsü olmadığı, Allah'ın (cc) yaratma ve yeniden diriltmeye gücünün yettiği, ölümden sonra yeniden dirilişin mümkün olduğu gibi ayet ve hadislerin ortak anlamını yansıtmaması beklenir. Anlam bakımından benzer ifadeler kullanan cevaplar da doğru kabul edilir.

Örnek Cevap:

Ayet ve Hadisin Künyesi	Verilmek istenen mesaj
a-II	İnsanların dil ve renk bakımından farklı yaratılması Allah'ın (cc) yaratmasının bir göstergesidir. Bu farklılıklar insanlar arasında üstünlük ölçüsü değildir; insanlar bu farklılıkları bir ayrımcılık sebebi hâline getirmemelidir.
b-III	Allah (cc), yaratmayı başlatmaya ve onu tekrar etmeye gücü yetendir. Evrendeki yaratılış ve yeniden yaratılış Allah'ın (cc) sınırsız kudretinin göstergesidir.
c-I	Allah'ın (cc) ölüden diriyi çıkarması ve yeryüzünü ölümünden sonra canlandırması, insanın ölümden sonra yeniden diriltilebileceğini gösterir. İnsan, ahiret hayatının varlığını dikkate alarak yaşmalıdır.

Soru 10 a) Tam Yanıt Ölçütü

Öğrencinin Rum suresi 24. ayet mealini inceleyerek şimşeğin yıldırım tehlikesiyle korku, yağmur müjdesiyle ümit vermesini insanın Allah (cc) ile olan dengeli ilişkisine (havf ve reca) yorması, kupkuru toprağın canlanmasını ise ahiretteki yeniden dirilişin (baas) somut bir delili olarak “aklını kullananlar” için açıklandığını belirtmesi beklenmektedir.

Örnek Cevap:

Rum suresi 24. ayet mealine göre, şimşeğin çakması insanlar için hem yıldırım düşmesi gibi tehlikeler nedeniyle korku uyandırır hem de arkasından gelecek bereketli yağmurun müjdecisi olması sebebiyle büyük bir ümit kaynağı olur. Bu denge, inanan bir insanın Yaraticısına karşı hem saygı/korku (havf) hem de sarsılmaz bir ümit (reca) içinde olması gerektiğini gösterir. Gökten inen suyla kupkuru toprağın yeniden yeşermesi ise, aklını kullanan insanlar için öldükten sonra tüm insanların ahirette aynı kolaylıkla yeniden diriltileceğinin evrendeki açık bir kanıtıdır.

b) Tam Yanıt Ölçütü

Öğrencinin Rum suresi 25. ayet mealinden yola çıkarak; devasa gök cisimlerini ve yeryüzünü kusursuz bir düzen içinde ayakta tutan ilahi buyruğun ve gücün, kıyamet koptuktan sonra insanları tek bir çağrıyla (surun üflenmesiyle) yeniden diriltmeye de çok rahat bir şekilde muktedir olduğunu analiz etmesi beklenmektedir.

Örnek Cevap:

Ayet mealinde göklerin ve yerin hiçbir direk veya destek olmadan, yalnızca Allah'ın (cc) emri ve kozmik yasalarıyla dengede durduğu vurgulanmaktadır. Bu muazzam kâinat düzenini hiç yoktan var eden ve buyruğuyla ayakta tutan Yüce Yaraticı'nın kudreti, insanları ölümden sonra yeniden diriltmeye de hayli hayli yeter. Ayetin sonundaki “bir çağırdı mı hemen çıkıverirsiniz” ifadesi, bu gücün sahibi olan Allah (cc) için insanların ahirette hesaba çekilmek üzere kabirlerinden kaldırılmasının tek bir emre bağlı ve son derece kolay bir iş olduğunu ortaya koymaktadır.

c) Tam Yanıt Ölçütü

Öğrencinin Rum suresi 26. ayetinde evrendeki tüm varlıkların Allah'ın (cc) koyduğu yasalara boyun eğdiğini (itaat ettiğini) kavraması; buna karşılık insanın cüzi iradesiyle ve sorumluluk bilinciyle (takva hadisiyle ilişkili olarak) bu evrensel düzene, ahlaklı ve imanlı yaşamayı seçerek bilinçli bir şekilde katılması gerektiğini gerekçeli olarak değerlendirmesi beklenmektedir.

Örnek Cevap:

Rum suresi 26. ayete göre göklerdeki yıldızlardan yerdeki atomlara kadar her varlık, Allah'ın (cc) koyduğu kozmik düzen ve yasalara (sünnetullah) tam bir zorunlulukla boyun eğmektedir. Ancak insan, evrendeki diğer varlıklardan farklı olarak özgür bir iradeyle yaratılmıştır. Hz. Peygamber'in “Nerede olursan ol, Allah'a (cc) karşı sorumluluğunun bilincinde ol!” hadisi, insanın bu kozmik teslimiyete kendi hür iradesiyle katılması gerektiğine işaret eder. Kâinattaki her şey boyun eğerek kendi görevini kusursuzca yerine getirirken; insan da ahlaklı olmayı, sorumluluk bilinciyle (takva ile) yaşamayı tercih ederek bu evrensel ahenge ve düzene kendi isteğiyle katılmalı, kulluk görevini hakkıyla yerine getirmelidir.

Soru 11 a) Tam Yanıt Ölçütü

Öğrencinin her ayeti inceleyerek ayetin içeriğinden hareketle temel ve doğru bir mesaj oluşturmaya ve bu mesajı kendi cümleleriyle ifade etmesi gerekir.

Örnek Cevap:

A: İnsan, günün farklı zamanlarında Allah'a (cc) yönelmeli; O'nu anma ve yüceltme bilincini ibadet hayatına yansıtmalıdır. Namaz bu yönelişin temel biçimlerinden biridir.

B: İnsanın var edilişi ve yeryüzünde çoğalması, Allah'ın (cc) yaratma gücünü gösteren delillerden biridir.

C: İlk yaratmayı gerçekleştiren Allah'ın (cc) yeniden yaratmaya da gücü yeter. Yaratma gücü, üstünlük ve hikmet O'na aittir.

b) Tam Yanıt Ölçütü

Öğrencinin hadisleri içerik bakımından uygun ayetlerle doğru eşleştirmesi ve her eşleştirmede kaynakların ortak yönünü anlamlı bir ifadeyle açıklaması beklenir. Yalnızca ayet-hadis eşleştirmesi yapıp ortak mesajı açıklamayan cevap tam kabul edilmez.

Örnek Cevap:

- 1. A-2 ve 3:** Her üç kaynak da Allah'a (cc) kulluk bağlamında namazın önemine dikkat çeker.
- 2. B-4:** Her iki kaynak da insanın maddi kökeninin Allah'ın (cc) yaratmasıyla gerçekleştiğine işaret eder.
- 3. C-1:** Her iki kaynak da Allah'ın (cc) mutlak kudretini, üstünlüğünü ve yaratma üzerindeki hâkimiyetini vurgular.

DİN ÖĞRETİMİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Öğretim Programları ve Materyalleri Daire Başkanlığı

MEBİ

EBA

MEB Beşevler Kampüsü F Blok Yenimahalle/ANKARA

Telefon: 0.312 413 37 41 / 0.312 413 39 57